

Laittoman uhkauksen syyteoikeuden muutos

Lyhyesti lausuntomme alkuun kuntien turvallisuustilanteesta tehdystä tuoreesta tutkimuksesta:

Kuntien työn- ja päätöksentekijöiden turvallisuutta selvitettiin KuntaTurva-tutkimuksessa, jonka loppuraportit julkaistiin Valtiovarainministeriön järjestämässä webinaarissa 27.1.2021.

[”Uhattiin tulla ampumaan kaupungintalolle” – Uhka- ja väkivaltatilannekuva ja turvallisuuden hallintamallit kuntien palveluissa : KuntaTurva-hankkeen loppuraportti, osa 1](#)

[Turvallisuuden tilannekuva kuntien palvelutuotannossa ja valtuustoissa : KuntaTurva-hankkeen loppuraportti, osa 2](#)

Tutkimuksessa tuli selkeästi ilmi, että uhka- ja väkivaltatilanteiden kokonaiskuva Suomen kuntatentässä on polarisoitunut ja vaikeasti hahmotettava. Uhkaavat tilanteet ovat **lisääntyneet ja muuttuneet vakavammiksi** sosiaali- ja terveydenhuollon ja sosiaalitoimen yksiköissä sekä kouluissa ja oppilaitoksissa. Uhka- ja väkivaltatilanteista suurin osa liittyy potilaiden hoitotilanteisiin, asiakastilanteisiin ja kouluissa opetustilanteisiin. Toisin sanoen, uhkaaminen liittyy henkilöiden työ- ja virkatehtäviin ja niiden hoitamiseen.

Mitä suuremmasta kunnasta tai organisaatiosta oli kyse, sitä useammin uhkatilanteita kohdattiin. Yli 100 000 asukkaan kunnissa kohdattiin keskimäärin päivittäin uhkatilanteita koulutoimessa. Sosiaalipalveluissa yli 1000 hengen organisaatioissa kohdattiin keskimäärin kuukausittain vakavaa uhkailua, henkistä väkivaltaa ja lievää fyysistä väkivaltaa sekä viikoittain lievää henkistä väkivaltaa. Valtaosa uhkatilanteista uskottiin ilmoitettavan ja raportoitavan eteenpäin. Tämän tutkimustuloksen perusteella voidaan todeta, että tällä rikoslain muutoksella mahdollistetaan siis määrällisestikin merkittävällä tavalla asianomistajarikosten eteenpäin vieminen työnantajan aloitteesta.

Hallituksen esitysluonnoksen perusteluissa on viitattu selvitykseen vihapuheen vaikutuksista yhteiskunnalliseen päätöksentekoon (Knuutila- Kosonen-Saresmaa-Haara-Pöyhtäri: Viha vallassa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:57), jossa selvitettiin yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttavan vihapuheen laajuutta, luonnetta ja vaikutuksia. Kolmannes kyselyyn vastanneista kuntapäättäjäistä oli selvityksen mukaan ollut



luottamustehtävänsä puolesta vihapuheen kohteena. Uhkaamista tai uhkaavaa käyttäytymistä oli kuntapäättäjien parissa kokenut eri aikaväleillä 21,3 prosenttia vastaajista.

Myös Kuntaliitossa tehdyissä kuntapäättäjätutkimuksissa (2017 ja 2020) sekä Kuntajohtajien työhyvinvointia koskevissa tutkimuksissa (2018 ja 2020) käy ilmi, että häirinnän ja uhkailun kokemukset ovat lisääntyneet niin kuntien johtavilla viranhaltijoilla kuin luottamushenkilöillä viime vuosina.

Lakimuutoksen myötä myös Kuntapäättäjien uhkaamiseen reagointi tulee nyt mahdolliseksi muidenkin kun asianomistajan toimesta. Kunnan ja ennen kaikkea sen operatiivisen puolen ”reagointiherkkyys” on tässä mielenkiintoinen kysymys. Mikä tulee olemaan eri kuntaorganisaation toimijoiden tosiasiallinen rooli tämän osalta, jää nähtäväksi.

Eri tavoin tapahtunut maalittaminen on siis erittäin tuttua myös kunnallishallinnossa. Ongelmana voidaan pitää sitä, että käytännössä maalittamisen käsitteen piiriin kuuluva toiminta ei aina välttämättä täytä rikoslaissa rangaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkistöä. Esimerkiksi pitkäaikainen ja jatkuva kantelujen tekeminen tietyn viranhaltijan toimista, poikkeuksellinen ja perusteeton arvostelu ja muu sinänsä laillisten keinojen käyttö vieraassa tarkoituksessa kuten viranhaltijan painostamiseksi johonkin toimintaan ei välttämättä ole rikos mutta kylläkin maalittamista. Toimenpiteitä tehdään myös viranhaltijan/luottamushenkilön jääväämisen tarkoituksessa.

Työnantajan intressi ja virallisen syytteen alaisuuden merkitys korostuvatkin käsityksemme mukaan erityisesti silloin, kun kyseessä on toistuvaisluonteisesta toiminnasta, kuten juuri yksittäisen viranomaisen tai luottamushenkilön maalittamisesta.

Syyteoikeuden muutos jo laittoman uhkauksen osalta parantaa joka tapauksessa merkittävästi työnantajan mahdollisuuksia puuttua työntekijään tai viranhaltijaan kohdistuviin uhkauksiin. Työnantaja voi tehdä tutkintapyyntönsä omasta aloitteestaan tilanteessa, jossa työntekijä ei esimerkiksi uskalla sitä omissa nimissään tehdä. Mahdollisuus on olemassa luonnollisesti myös luottamushenkilön osalta. Kuntien toimintatavoista ja -mahdollisuuksista sekä käytännöistä luottamushenkilöiden uhkaamisen osalta käytäneen vilkasta keskustelua lakimuutoksen jälkeen.

On kuitenkin nostettava esille, että esitetty muutos laittoman uhkauksen syyteoikeussäännökseen on kuitenkin vain pieni askel oikeaan suuntaan. Se ei yksinään ole riittävä keino puuttua sananvapautta, viranomaistoimintaa ja kunnallista päätöksentekoa uhkaavaan järjestelmälliseen häirintään. Asiassa tarvitaan kipeästi jatkoselvitystä myös muista keinoista, kuten esimerkiksi maalittamisen määrittelemisestä ja sen kriminalisoimisesta itsenään. Laiton uhkaus on vain yksi niistä rikosnimikkeistä, joiden tunnusmerkistöön maalittaminen voi tapauskohtaisesti soveltua. Vastaavaa uudistusta (asianomistajarikoksesta virallisen syytteen alaiseksi) tulisi jatkovalmistelussa selvittää myös esimerkiksi kunnianloukkausta, viestintärauhan rikkomista ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä koskevien rikosten kohdalla.



Annaliisa Oksanen

Kuntaliiton näkökulmasta lakimuutos on erittäin tervetullut ja odotettu. Nyt ehdotetulla rikoslain muutoksella on merkitystä sekä kunnan palveluksessa olevan työ- ja virkasuhteisen henkilöstön että kunnan luottamushenkilöiden kannalta. Väkivallalla uhkaaminen ei ole yksinomaan yksityisasia, vaan myös yhteiskunnan kannalta vaarallinen ilmiö.

SUOMEN KUNTALIITTO

